

Insurekcionizam ili evolucionizam

Errico Malatesta

1913.

Pitanje *revolucije i evolucije* staro je, neprestano se o njemu raspravlja i ono neprestano izranja, ponajviše zbog nesporazuma koje proizvode različita značenja koja se mogu pridati tim dvjema riječima. Riječ *evolucija* nekad se uzima u generičkome smislu promjene kao opća činjenica prirode i povijesti o kojoj se može diskutirati iz perspektive znanosti, ali koju na polju sociologije nitko ne dovodi u pitanje. Ponekad je uzimaju u smislu spore, postupne i regulirane promjene fiksnih zakona u vremenu i prostoru koja isključuje svaki *skok*, svaku *katastrofu*, svaku mogućnost ubrzavanja ili usporavanja, a najviše mogućnost da ljudska volja provodi prisilu i usmjerava u jednom ili drugom smjeru. U tom je smislu ona obično suprotstavljena riječi i ideji *revolucije*.

I riječ *revolucija*, s obzirom na tezu koju se želi podržati, čas se uzima u smislu radikalne, duboke promjene društvenih institucija i u tom se smislu svi – osim možda oni religiozni koji vjeruju da su stvari takve kakve jesu zbog božje volje i da će takvima zauvijek ostati – mogu smatrati revolucionarima samo ako su oprezni da predviđene promjene odgode za najdalju moguću budućnost (ili, kako bi rekli, za zrelija vremena); čas se uzima u smislu nasilne promjene, provedene silom u sukobu protiv konzervativnih sila, i tad implicira materijalnu borbu, naoružan ustanak uz nizove barikada, naoružanih bandi, zapljenu dobara klase protiv koje se borimo, sabotazu sredstava komunikacije itd. Zbog toga se o tom pitanju diskutiralo i dalje se diskutira a da se nije došlo do jasnog i nedvojbenog razumijevanja (ili nerazumijevanja).

U realnosti, na polju društvenih sukoba, stara rasprava nikad nije bila ništa drugo do pokušaj teoretskoga opravdanja prošlih nauma, a „znanost“, „filozofija povijesti“ i druge velike riječi samo su poslužile zamagljivanju rasprave i prikrivanju misli i pravih intencija sudionika.

U prisutnosti određenih ideja koje su se pojavljivale na našem polju i koje bi mogle predstavljati sjeme jedne nove devijacije (koja bi se pribrojila parlamentarizmu, kooperativizmu, edukacionizmu, itd.) te proizvesti nov zastoj u ponovnom rođenju našega pokreta, valja još jedanput raspravljati o starom pitanju. Radi jasnoće, umjesto suprotstavljanja *revolucije i evolucije*, reći ćemo *insurekcija i evolucija*, i to ne toliko s nadom da će se svi složiti, nego više zbog namjere da izbjegnemo zbrku i da izdvojimo one koji revoluciju žele učiniti danas, sutra, dakle što prije, i stoga žele raditi na tome da je pripreme, od onih koji, propovijedajući da će revoluciju morati podići naša djeca ili unuci, možda i nehوتيčno, mnoge navode na to da što je više moguće prednosti izvuku iz trenutačnih okolnosti i da više ne misle na revoluciju koja je već odgođena za buduće generacije pa da stoga budu iznenađeni i nesprenni kad se pojave dobre prilike.

Pitanje je sljedeće:

Je li radi postizanja političko-društvene promjene nužno da trenutačni sistem bude istrošen i da u svijesti svih, ili makar većine, nastane želja i jasan koncept o vrsti promjene koju valja proizvesti? I je li moguće da se u nekome društvenom režimu stvori univerzalna svijest pogodna za korjenitu promjenu tog režima?

Nije li, dapače, istina da svaki režim koji je nasilno nametnut masama, možda neposlušnim ali nesposobnim za svjesnu kolektivnu akciju s predodređenim ciljevima, ima tendenciju da bude prihvaćen kad ispravi svoje defekte, kad na najbolji mogući način kompenzira zla koja proizvodi i kad stvori opći mentalitet koji odgovara njegovu opstanku? Stoga nije li toliko jači, koliko dulje potraje? Nije li istina da se revolucije i napreci svih vrsta događaju zbog djelovanja manjina, često iznemoglih, koje, istinski mijenjajući društvene okolnosti (silom, kada je riječ o institucijama koje manjinama silom niječu pravo na djelovanje) te koristeći se dubokim instinktima i neosvijestanim potrebama masa, povlače mase za sobom i upućuju ih na novi put?

Marksisti, koji su vrlo loše utjecali na tendencije suvremenoga socijalizma, uljuljkali su nezadovoljnike i buntovnike idejom da kapitalizam u sebi nosi sjeme vlastite smrti te da sve većom koncentracijom bogatstva u rukama sve manjega broja ljudi i uz rastuću bijedu neizbježno dovodi do društvene preobrazbe.

S druge strane, edukacionisti su vjerovali, i dalje vjeruju, da je snagom propagiranja obrazovanja, propovijedanja slobodne misli, pozitivističke znanosti, osnivanjem narodnih sveučilišta i modernih škola moguće u masama uništiti religiozne predrasude, moralnu podređenost državnoj nadmoći i vjeru u sveto pravo vlasništva te time i režim laži, nepravde i ugnjetavanja učiniti svima toliko nepodnošljivim da se on više neće moći održati.

Njima se sad pridružuje i doktrinarni sindikalizam koji smatra da radnička organizacija, odnosno sindikat, sama od sebe automatski dovodi do uništenja najamnoga rada i države.

Sad se pak događa da se kapitalizam širi i jača: marksisti, odustajući u praksi, ako ne i u teoriji od dogmi svoje škole, bacaju se na propovijedanje i omogućavanje reformi koje, i da su moguće, ne bi učinile ništa osim učvrstile sami kapitalizam, ublažavajući njegove smrtonosne učinke te zamjenjujući klasnu borbu dogovorom radništva i kapitalista koji bi pak učinio stabilnijim i sigurnijim položaj jednih i drugih te bi tako otežao one konflikte iz kojih bi se mogla roditi revolucija. A ondje gdje se pojedinačni kapitalizam pokaže nemoćnim da zajamči društvenu stabilnost, odnosno reprodukciju privilegije, brzo ga zamjenjuje državni kapitalizam, u kojemu se povlašteni, umjesto kapitalistima, zovu funkcionarima, a radništvo je svedeno na stado, možda malo bolje ugojeno, možda malo manje izloženo vjetrometini nezaposlenosti i starosti, ali više porobljeno nego pod kapitalističkim režimom.

S druge strane, u mjeri u kojoj se širi i normalizira, radnički pokret nastoji kako god može sačuvati neposredne interese dogovorima s gospodarima te, još gore, tendira stvarati povlastice i time suparništvo među kategorijama radništva pa otuda i *četvrtu državu*, odnosno novu klasu povlaštenih koja bi pod sobom ostavila veliku masu najpotlačenijih koji će više nego ikad biti nesposobni za ustanak.

Edukacionisti ipak moraju uvidjeti koliko su njihovi velikodušni napori nemoćni, paralizirani nedostatkom sredstava, progonima, i, u najmanju ruku, slijepim protivljenjem vlasti, a najviše utjecajem okoline, te s velikom boli i razočaranjem gledati kako religiozno i laičko mračnjaštvo pobjeđuje u bitci protiv napretka i širenja znanosti.

Dakle, dok god traju trenutačne ekonomske i političke okolnosti, ne možemo se zavaravati da ćemo moći primjetno podići svijest masa i preobraziti okolinu tako da je ona na razini ostvarenja naših ciljeva.

Ali to ne čini svijet nepokretnim.

Na sreću, u svakome vremenu i na svakome mjestu postoje manjine koje, u većoj ili manjoj mjeri, izbjegnu utjecaj okoline i koje su sposobne za moralnu pobunu. Kada se ukažu povoljne okolnosti te kada se razasute manjine međusobno razumiju i sjedine u zajedničkome djelovanju, ta se moralna pobuna pretvara u stvarnu pobunu koja može dovesti do pobjede.

Kad bi cilj bio obična politička revolucija, obična promjena vlasti, ili čak neka dublja promjena ali koju je donijela vlast, pobjednička pobuna tih manjina dostajala bi da se ostvari program, kao što je dostajala u prošlim i suvremenim pobunama. Ali mi želimo duboku revoluciju koja će preobraziti sve uvjete života, koja će omogućiti cijelom narodu, odnosno svim individuumama koje čine narod, da izravno sudjeluju u stvaranju novih formi društvenoga suživota, i zato od ustanka ne očekujemo, i ne možemo očekivati, neposredno i potpuno ostvarenje naših ideja, nego samo stvaranje povoljnijih okolnosti za našu propagandu i djelovanje, naime, za načela naše Revolucije. Kad trenutačna vlast bude zbačena ustankom, kad nam više ne budu suprotstavljene sve državne snage koje se zbrajaju u materijalnoj snazi vojske i policije, čak i ako druge stranke koje su sudjelovale u ustanku budu stremile, kao što svakako streme, uspostavi nove vlasti, novih autoritarnih i tlačiteljskih organa, tu revoluciju ćemo ostvariti ne tako što ćemo obećavati narodu ostvarivanje njegove dobrobiti, nego ga potaknuti da je sam ostvari, da preotme bogatstvo, da činjenično potvrdi osvojenu slobodu tako da odmah osjeti dobrobit revolucije, spozna vlastiti

interes u njezinu trijumfu te se, barem djelomično, s nama bori protiv novoga jarma koji mu drugi žele nametnuti.

Dakle: gdje god se u Italiji relativno aktivno i postojano provodila propaganda, stvorene su manje ili veće anarhističke jezgre. Nadati se da se te jezgre imaju povećavati do beskonačnosti dok ne obuhvate cijelu populaciju nekoga mjesta, ili barem veći dio, znači ići u susret sigurnome razočaranju. U danim okolnostima, svako mjesto sadržava ograničen broj individua koje su više ili manje prijemčive za razumijevanje i prihvaćanje naših težnji: dakle, što je više propagande provođeno na nekome mjestu, to je teži daljnji napredak.

Međutim, mi smo daleko od toga da smo doprli, čak i u najviše obrađenim mjestima, do svih prijemčivih ljude te da smo ih kultivirali koliko je moguće. Baš suprotno, u Italiji ima bezbroj mjesta, cijelih regija, u koje anarhistička propaganda nije nikad prodršla. Stoga se revolucija s naglašenim anarhističkim utjecajem može danas činiti neizvjesnom ili nemogućom. Ako budemo aktivni i ustrajni, ako intenziviramo svoju propagandu u mjestima u kojima nas već ima, ako radimo sve što je moguće da se probijemo, sve bliže, u sela u kojima još nismo znani, uskoro ćemo veći dio Italije moći pokriti mrežom anarhističkih grupa sposobnih za međusobno razumijevanje i skladno djelovanje.

Tada, ako budemo imali čvrstu volju da podignemo revoluciju, volju da je sami podignemo već danas, prilika neće nedostajati... ako budu nedostajale, mi ćemo ih stvoriti.

E.M.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Insurekcionizam ili evolucionizam
1913.

Volontà (Ancona) 1, br. 21 (1. studenoga 1913.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net